

О.О. Осадча, д-р екон. наук, проф. (НУВГП, Рівне)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Податкове планування є складовим елементом системи фінансового планування підприємства, його систематичною діяльністю, спрямованою на вивчення і використання податкових методів, передбачених податковим законодавством, з метою оптимізації оподаткування та покращення фінансово-господарського стану в цілому.

Аналіз результатів досліджень вітчизняних та іноземних науковців з питань оподаткування дозволив виокремити два основні підходи до трактування поняття «податкове планування»: в основі першого підходу до визначення податкового планування лежить мінімізація податкових зобов'язань суб'єкта господарської діяльності; з іншого боку, поняття податкового планування засноване на податковій оптимізації, встановлення максимально ефективної, зручної та зрозумілої системи оподаткування діяльності підприємства.

Проблема оптимізації податкових платежів суб'єкта господарської діяльності в значній мірі вирішується за допомогою формування ефективної податкової політики. Податкову політику підприємства пропонується розробляти за результатами послідовного виконання наступних кроків:

1. Виявлення напрямків діяльності, які дозволяють мінімізувати податкові платежі за рахунок різних ставок оподаткування. Вітчизняна система оподаткування передбачає встановлення різних податкових ставок за окремими напрямками діяльності, видами товарів, що реалізуються.

Наприклад, загальна ставка ПДВ складає 20%, тоді як для операцій по постачанню на митній території України лікарських засобів і медичних виробів встановлено ставку податку у розмірі 7%. Також Податковим кодексом України передбачено, що операції постачання та доставки періодичних видань друкованих засобів масової інформації вітчизняного виробництва, виготовлення та розповсюдження книжок, учнівських зошитів, підручників та навчальних посібників, словників українсько-іноземної або іноземно-української мови взагалі звільнені від оподаткування ПДВ [1, пп. 197.1.25].

2. Знаходження можливостей зменшення бази оподаткування діяльності підприємства за рахунок використання прямих податкових пільг, які можна поділити на три групи:

а) податкові пільги, що надаються окремим категоріям підприємств. Зокрема, в Україні звільняються від оподаткування податком на прибуток кошти інститутів спільного інвестування, а також суб'єктів господарювання, що здійснюють недержавне пенсійне забезпечення [1, пп. 141.6.1];

б) податкові пільги, що надаються за окремими видами господарських операцій, пов'язаних з діяльністю підприємства. Наприклад, до 1 січня 2025 року суб'єкти літакобудування, що підпадають під дію норм Закону України «Про розвиток літакобудівної промисловості», звільняються від оподаткування ПДВ по операціях з ввезення на митну територію України в митному режимі імпорту товарів, які використовуються для потреб літакобудівної промисловості, якщо такі товари є звільненими від оподаткування ввізним митом та постачання на митній території України результатів науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт, які виконуються для потреб літакобудівної промисловості, а також на цей же період звільнено від оподаткування їхній прибуток [1, розд. XX];

в) податкові пільги, що надаються при реалізації окремих видів товарів пільговим категоріям покупців або в порядку здійснення зовнішньоекономічної діяльності (оподаткування доданої вартості при експорті товарів за нульовою ставкою, пільгові ставки митних зборів).

Відповідно до вищезазначеної класифікації податкових пільг підприємство може формувати власну систему податкового планування через диверсифікацію видів господарських операцій, асортименту товарів, що реалізуються.

3. Врахування непрямих податкових пільг, склад яких визначається можливостями зменшення бази оподаткування при незмінних ставках.

Наприклад, використання методу прискореного зменшення залишкової вартості амортизації активної частини основних засобів зменшує базу оподаткування податком на прибуток, а заміна живої праці машинами і механізмами скорочує базу для нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

4. Врахування регіональних особливостей диверсифікації діяльності підприємства, в процесі якого виникають можливості використання податкових переваг, які діють на окремих територіях,

зважаючи на те, що ставки місцевих податків можуть суттєво відрізнятись в різних областях України.

5. Оцінювання ефективності розробленої податкової політики підприємства здійснюється при порівнянні альтернативних варіантів за допомогою системи показників, до яких належать:

а) коефіцієнт ефективності оподаткування, який демонструє співвідношення чистого прибутку і загальної суми податкових платежів;

б) коефіцієнт податкоємності реалізації визначає загальну суму податкових платежів, які припадають на одиницю обсягу товарообігу (сукупної вартості реалізованої продукції);

в) коефіцієнт оподаткування торговельного доходу, який показує рівень оподаткування доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) податками і зборами, що входять в їх ціну;

г) коефіцієнт оподаткування витрат обігу характеризує рівень податків, що відносяться на витрати обігу підприємства до запланованої загальної суми таких витрат;

д) коефіцієнт оподаткування валового прибутку, який демонструє рівень податкових платежів, що сплачуються за рахунок валового прибутку підприємства;

е) коефіцієнт пільгового оподаткування дозволяє робити висновки щодо ефективності використання пільг за окремими видами податків.

Податкове планування тісно взаємодіє з такими управлінськими функціями як маркетинг, фінанси, облік, кадрова політика та постачання. Можна стверджувати, що воно є генератором показників ефективності функціонування підприємства, оскільки їх розрахунок без урахування податкових наслідків є необ'єктивним і ірраціональним.

Список інформаційних джерел

1. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (у редакції від 01.07.2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 10.02.2020).

2. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : Наказ Міністерства фінансів України № 635 від 27.06.2013. URL: http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?art_id=382876&cat_id=293536 (дата звернення: 10.02.2020).